

**การบริหารความขัดแย้งด้านการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวชุมชน
ของผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดเชียงใหม่**
**Conflict Management in Community Tourism Resource Management
of Local Leaders in Chiang Mai**

บงกชมาศ เอกเอี่ยม

Bongkochmas Ek-lem

วิทยาลัยบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้ เชียงใหม่ 50290

School of Administrative Study, Maejo University, Chiang Mai, Thailand 50290

*Corresponding author: bkmas@mju.ac.th

Received: April 21, 2020

Revised: August 03, 2020

Accepted: August 28, 2020

Abstract

Local community leaders play an important role in conflict management of tourism resources within the community. Each leader may choose different strategies or methods of managing conflicts, depending on the characteristics and roles of the leader, or the causes of conflict, factors, and the conflict situations. This study aimed to study the conflicts and the patterns of conflict management in tourism resources management of local community leaders in order to propose guidelines and an appropriate conflict management model to manage tourism resources within the community for sustainable use. This study used conflict management concepts in determining conceptual frameworks, and applied both quantitative and qualitative research methods for data collection and data analysis. The research results showed that the communities have conflicts in tourism resource management at a moderate level. While the leaders agree that there were conflicts of the structure of the community, government regulations, and inconsistent internal operations, the people indicated that conflicts arise from the goals and expectations of people in different communities, and the structure of the community. Both leaders and local peoples agreed that leaders had conflict management in 5 patterns: 1) competing, 2) avoiding conflict, 3) compromise, 4) accommodation and 5) corroborating. The appropriate conflict management depended on the conflict situations or problems. However, conflict management with emphasis on cooperation of all stakeholders was the best solution of conflicts in tourism resources. Factors supporting successful conflict management were leadership, community participation in resource management, good relationships among people in the community, and community culture.

Keywords: conflicts management, community tourism, tourism resources management, local leader

บทคัดย่อ

ผู้นำชุมชนท้องถิ่นเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการบริหารความขัดแย้งด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวภายในชุมชน โดยผู้นำแต่ละคนอาจเลือกวิธีการบริหารความขัดแย้งในลักษณะที่แตกต่างกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับลักษณะบทบาทของตัวผู้นำเอง สาเหตุ/ปัจจัยความขัดแย้ง และสถานการณ์ความขัดแย้ง การศึกษาครั้งนี้จึงมีจุดมุ่งหมายเพื่อ ศึกษาความขัดแย้งและรูปแบบการบริหารความขัดแย้งในการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวชุมชนของผู้นำท้องถิ่น อันจะนำไปสู่การนำเสนอแนวทางและตัวแบบการบริหารความขัดแย้งที่เหมาะสมในการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวภายในชุมชน เพื่อการใช้ประโยชน์ร่วมกันอย่างยั่งยืน ซึ่งการศึกษานี้ใช้แนวคิดการบริหารความขัดแย้งในการกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย และใช้ระเบียบวิธีวิจัยทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพในการเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล ผลการวิจัยพบว่าชุมชนมีความขัดแย้งด้านการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวชุมชนในระดับปานกลาง ในขณะที่ผู้นำเห็นว่าชุมชนมีความขัดแย้งด้านลักษณะโครงสร้างของชุมชนมากที่สุด รองลงมาคือ ข้อบังคับของหน่วยงานราชการกับการดำเนินการภายในที่ไม่สอดคล้องกัน ประชาชนเห็นว่าความขัดแย้งเกิดจากเป้าหมายและความคาดหวังของคนในชุมชนแตกต่างกัน รองลงมาคือ ลักษณะโครงสร้างของชุมชน โดยทั้งผู้นำและประชาชนต่างมีความเห็นสอดคล้องกันว่า ผู้นำควรมีการบริหารความขัดแย้งใน 5 รูปแบบ คือ 1) การใช้อำนาจ 2) การหลีกเลี่ยง 3) การประนีประนอม 4) การเอื้ออำนาจ และ 5) ความร่วมมือกัน สำหรับแนวทางการบริหารความขัดแย้งที่เหมาะสมขึ้นอยู่กับสถานการณ์หรือปัญหาของความขัดแย้ง อย่างไรก็ตามการบริหารความขัดแย้งโดยความร่วมมือกันของผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียทุกภาคส่วน คือทางออกที่ดีที่สุดของความขัดแย้งด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว ส่วนปัจจัยที่สนับสนุนให้การบริหารความขัดแย้งประสบผลสำเร็จ ได้แก่ ภาวะผู้นำ

การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการทรัพยากรความสัมพันธ์อันดีของคนในชุมชน และวัฒนธรรมชุมชน

คำสำคัญ: การบริหารความขัดแย้ง การท่องเที่ยวชุมชน การจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยว ผู้นำท้องถิ่น

คำนำ

ผู้นำชุมชนท้องถิ่น (Local community Leader) คือ บุคคลที่มีบทบาทในการบริหารจัดการชุมชนโดยทำหน้าที่เป็นตัวแทนของชุมชนในการทำงานร่วมกับภาครัฐ ในด้านการปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อให้นโยบายของภาครัฐตอบสนองต่อบริบทชุมชน (New Local Government Network, 2005) ซึ่งรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันได้ระบุถึงสิทธิของชุมชนในการมีสิทธิและอำนาจร่วมกับภาครัฐ ต่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่นไว้ในมาตรา 66 ว่าการจัดการทรัพยากรของท้องถิ่นจักต้องคำนึงถึงภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีกระบวนการในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของตนเองที่เป็นมาตั้งแต่ในอดีต ซึ่งมีผลต่อการใช้ประโยชน์การควบคุมดูแล และการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างได้ผล (Sinthipong, 2015) สำหรับในปัจจุบันมีชุมชนจำนวนมากได้พัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว (Tourist attraction) ที่ต้องมีการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยว (Tourism resources management) ซึ่งรวมถึงสถานที่ท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติและสิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้น เพื่อใช้เป็นสถานที่ท่องเที่ยว กิจกรรมขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมที่สะท้อนให้เห็นถึงวัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่น ที่มีลักษณะเด่น ดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยว

สำหรับจังหวัดเชียงใหม่ถือเป็นหนึ่งในจังหวัดท่องเที่ยวหลักของประเทศไทยและเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวภาคเหนือ เนื่องจากมีศักยภาพด้านความพร้อม

ของแหล่งท่องเที่ยวทั้งทางด้านทรัพยากรธรรมชาติที่สวยงาม มีประวัติศาสตร์อันยาวนาน มีศิลปวัฒนธรรมอันมีเสน่ห์ และประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์ รวมถึงความพร้อมในเรื่องสถานที่พัก การเดินทางที่สะดวกสบาย และการบริการที่หลากหลาย อีกทั้งมีค่าครองชีพที่ไม่สูงนัก (Trakarnsirinont, 2019) ตลอดจนนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวของรัฐและการจัดโครงการต่างๆ ทำให้ดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างประเทศ ในช่วงหลายปีที่ผ่านมาจังหวัดเชียงใหม่จึงมีการพัฒนาพื้นที่ท่องเที่ยวขึ้นเป็นจำนวนมาก (Office of Tourism and Sports, 2016) โดยเฉพาะอย่างยิ่งแหล่งท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นภายในชุมชนหมู่บ้านดั้งเดิม ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมภายในชุมชนอย่างรวดเร็ว ซึ่งชุมชนท่องเที่ยวหลายแห่งในจังหวัดเชียงใหม่แต่เดิมนั้นเคยเป็นสังคมเกษตรกรรม มีความสัมพันธ์แบบเครือญาติ โดยมีศาสนาและขนบธรรมเนียมประเพณีเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจทำให้ชุมชนอยู่ร่วมกันได้ แม้ในบางชุมชนจะมีหลายชนเผ่า มีความแตกต่างทางภาษา ค่านิยม ประเพณี แต่มีความขัดแย้งและการเกิดความรุนแรงน้อยมาก (Jittasathien, 2010)

อย่างไรก็ตามเมื่อประเทศไทยมีการส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างเข้มข้นและมีนักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวในชุมชนในรูปแบบต่างๆ มากขึ้น เช่น การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม การท่องเที่ยวเชิงวิถีชีวิต การท่องเที่ยวเชิงเกษตร การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การท่องเที่ยวแบบผจญภัย การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ฯลฯ (Chiang Mai Provincial Office, 2017) ทรัพยากรภายในชุมชนจึงถูกใช้เพื่อการท่องเที่ยวและให้บริการทำให้ในหลายครั้งเกิดกรณีข้อพิพาทที่ชุมชนต้องมาจัดการความขัดแย้งด้านการทรัพยากรการท่องเที่ยว ทั้งความขัดแย้งที่เกิดขึ้นระหว่างชาวบ้าน ระหว่างผู้ประกอบการ ระหว่างผู้ประกอบการกับคนในชุมชนที่ถูกกีดกันด้านการค้า ระหว่างกลุ่มผลประโยชน์ภายในชุมชน และระหว่างชุมชนกับภาครัฐ หรือกลุ่มผลประโยชน์ภายนอกชุมชน ความขัดแย้งในชุมชนจึงเกิดขึ้นได้อยู่ตลอดเวลา และเนื่องจากผู้นำชุมชน

ถือเป็นบุคคลที่เป็นตัวแทนของประชาชนซึ่งมีหน้าที่ในการดูแลทุกข์สุขของประชาชน และรักษาผลประโยชน์ของชุมชนส่วนรวม จึงต้องเข้าไปบริหารความขัดแย้งด้านการจัดการทรัพยากรที่ส่งผลต่อผลประโยชน์และความเป็นอยู่ของคนในชุมชนของตนเอง โดยต้องบรรเทาหรือยุติข้อขัดแย้งที่เกิดขึ้นกับหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน หรือกลุ่มผลประโยชน์ด้วยกระบวนการบริหารความขัดแย้ง นอกจากนี้ ผู้นำชุมชนยังมีบทบาทและหน้าที่ในการบริหารความขัดแย้งระหว่างคนในชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งความขัดแย้งที่เกิดจากปัญหาการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างไม่ถูกต้อง หรือความขัดแย้งที่เกิดขึ้นจากการจัดการทรัพยากรที่ไม่ลงตัวภายในชุมชน เพื่อให้คนส่วนใหญ่ได้รับการจัดสรรทรัพยากรอย่างทั่วถึง และลดความขัดแย้งในชุมชนลง (Ganjanapan, 2000) อย่างไรก็ตามแต่ละชุมชนแหล่งท่องเที่ยวอาจมีปัญหาความขัดแย้งและรูปแบบการบริหารความขัดแย้งที่ไม่เหมือนกัน ซึ่งหากผู้นำสามารถใช้แนวทางหรือรูปแบบการบริหารความขัดแย้งที่เหมาะสมแล้ว อาจทำให้ความขัดแย้งด้านการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีปัญหาลดลง และมีความยั่งยืนในการใช้ทรัพยากรภายในชุมชนเพื่อประโยชน์สูงสุดต่อชุมชนแหล่งท่องเที่ยวต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

จากปรากฏการณ์และความสำคัญของปัญหาการวิจัยที่ได้กล่าวไปในข้างต้น ในบทความนี้ผู้วิจัยจึงมุ่งเสนอการบริหารความขัดแย้งด้านการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวชุมชนของผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการวิจัยเรื่อง ผู้นำชุมชนกับการบริหารความขัดแย้งด้านการจัดการทรัพยากรและแหล่งท่องเที่ยวภายในชุมชน เพื่อสร้างความยั่งยืนในการใช้ประโยชน์ร่วมกันของประชาชนในประเด็นสำคัญ ดังนี้

- 1) ศึกษาถึงความขัดแย้งด้านการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวชุมชน
- 2) ศึกษาถึงรูปแบบการบริหารความขัดแย้งด้านการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวชุมชนของผู้นำท้องถิ่น
- และ 3) เสนอแนวทางและตัวแบบในการบริหารความ

ขัดแย้งที่เหมาะสมในการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยว
ภายในชุมชนเพื่อการใช้ประโยชน์ร่วมกันอย่างยั่งยืน

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพ โดยมีการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล วิจัยและการวิเคราะห์ข้อมูลในเชิงปริมาณ (Quantitative method) ซึ่งประกอบด้วยข้อมูลจากแบบสอบถาม ปลายเปิดและปลายปิด และเชิงคุณภาพ (Qualitative method) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) และการสนทนากลุ่ม (Focus group discussion) และเนื่องจากประเด็นความขัดแย้งเป็นเรื่องที่ค่อนข้าง อ่อนไหว การศึกษาค้นคว้านี้ทำการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) เลือกหมู่บ้าน ซึ่งมีทรัพยากรและ แหล่งท่องเที่ยวในชุมชนของจังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 31 หมู่บ้าน เพื่อสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนของแต่ละหมู่บ้าน จำนวน 31 คน ที่มีความเต็มใจและมีเวลาในการตอบ แบบสอบถาม และสามารถให้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับการ บริหารความขัดแย้งด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวภายใน ชุมชน ในเบื้องต้นผู้วิจัยสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนถึงความ ขัดแย้ง สาเหตุของความขัดแย้ง และแนวทางการบริหาร ความขัดแย้งจากผู้นำชุมชน ร่วมกับการใช้แนวคิดทฤษฎี และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง นำมาเป็นแนวทางในการ สร้างแบบสอบถาม

สำหรับแนวคิดการบริหารความขัดแย้งที่นำมา ประยุกต์ใช้ในงานวิจัยนี้คือ แนวคิดการบริหารความ ขัดแย้งของ Thomas (1976; 1992) ซึ่งได้แบ่งรูปแบบใน การบริหารความขัดแย้งเป็น 2 ด้าน ได้แก่ 1) การร่วมมือ (Cooperativeness) และ 2) การรักษาผลประโยชน์ (Assertiveness) โดยรูปแบบในการจัดการกับความขัดแย้ง ที่เกิดขึ้นมี 5 ประเภท ประกอบด้วย แบบร่วมมือร่วมใจ (รักษาผลประโยชน์และให้ความร่วมมือ) แบบเอื้ออำนวย (ไม่รักษาผลประโยชน์แต่ให้ความร่วมมือ) แบบบังคับ (รักษาประโยชน์ของตนแต่ไม่ต้องการร่วมมือ) แบบ

หลีกเลี่ยงปัญหา (ไม่รักษาผลประโยชน์และไม่ให้ความ ร่วมมือ) แบบประนีประนอม (อยู่ตรงกลางระหว่างการ รักษาผลประโยชน์และการร่วมมือ)

ทำการทดสอบความเที่ยงตรงของแบบสอบถาม จากผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน และทดสอบความเชื่อมั่นของ แบบสอบถามทั้งฉบับโดยใช้สูตรของ Cronbach (1951) คำนวณสัมประสิทธิ์แอลฟา (Cronbach's Alpha Coefficient) ได้ค่า 0.947 จากนั้นให้ผู้ผู้นำท้องถิ่นทั้ง 31 คน ตอบแบบ สอบถาม และใช้การสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (Accidental sampling) เพื่อแจกแบบสอบถามให้กับ ประชาชนในชุมชน ชุมชนละ 12-13 คน รวมทั้งสิ้น 400 ราย มีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณโดยใช้สถิติ เชิงพรรณนา (Descriptive statistics) และวิธีการเชิง คุณภาพโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) ของข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามปลายเปิด และจากการ สัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่ม โดยทำการจำแนก จัดกลุ่มข้อมูล ตีความหรือวิเคราะห์ความหมาย เพื่อสร้าง ข้อสรุปจากการศึกษา

ผลการวิจัย

ความขัดแย้งด้านการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยว ในชุมชน

1. **ความคิดเห็นของผู้นำต่อความขัดแย้งด้าน การจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวชุมชน** จากการ ใช้แบบสอบถามผู้นำถึงความขัดแย้งด้านการจัดการ ทรัพยากรการท่องเที่ยวภายในชุมชน พบว่าผู้นำชุมชนมี ความเห็นว่าชุมชนมีความขัดแย้งในการจัดการทรัพยากร การท่องเที่ยว อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=2.86$, $SD=1.24$) โดยผู้นำเห็นว่ามีความขัดแย้งด้านโครงสร้างของชุมชน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.19$, $SD=1.19$) ส่วนด้านอื่นๆ อยู่ ในระดับปานกลาง คือ ข้อบังคับของหน่วยงานราชการกับ การดำเนินการภายในที่ไม่สอดคล้องกัน ($\bar{X}=3.00$, $SD=1.25$) เป้าหมายและความคาดหวังของคนในชุมชน แตกต่างกัน ($\bar{X}=2.90$, $SD=1.13$) ผลประโยชน์ระหว่าง

กลุ่ม ($\bar{X}$ =2.61, SD=1.36) และจากความไม่สอดคล้องกันในการทำงานของคณะกรรมการชุมชน ($\bar{X}$ =2.61, SD=1.26) (Table1)

2. ความคิดเห็นของประชาชนต่อความขัดแย้งด้านการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวชุมชน ประชาชนส่วนใหญ่มีความเห็นเช่นเดียวกับผู้นำชุมชนโดยภาพรวมที่ว่า ชุมชนมีความขัดแย้งด้านการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ =3.35

SD=1.09) ในทุกด้าน คือ ความขัดแย้งจากเป้าหมายและความคาดหวังของคนในชุมชนแตกต่างกัน ($\bar{X}$ =3.38 SD=1.07) ลักษณะโครงสร้างของชุมชน ($\bar{X}$ =3.37 SD=1.07) การทำงานของคณะกรรมการชุมชน ($\bar{X}$ =3.36 SD=1.07) ข้อบังคับของหน่วยงานราชการกับการดำเนินการภายในที่ไม่สอดคล้องกัน ($\bar{X}$ =3.35 SD=1.10) และผลประโยชน์ระหว่างกลุ่ม ($\bar{X}$ =3.31 SD=1.12) (Table1)

Table 1 Conflict in community tourism resource management

Conflict in community tourism resource management	Opinion of leaders and people			
	Leader ($\bar{X}$)	S.D.	People ($\bar{X}$)	S.D.
Community structure	3.19	1.19	3.37	1.07
Different goal and expectation	2.90	1.25	3.38	1.07
Inconsistency of government regulations and community operations	3.00	1.13	3.35	1.07
Interest between groups	2.61	1.36	3.31	1.10
Community committee operations	2.61	1.26	3.36	1.12
Total	2.86	1.24	3.35	1.09

รูปแบบการบริหารความขัดแย้งด้านการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวชุมชนของผู้นำท้องถิ่น

การศึกษานี้แบ่งรูปแบบการบริหารความขัดแย้งของผู้นำออกเป็น 5 รูปแบบ ตามแนวคิดของ Thomas (1976) ได้แก่ 1) หลีกเลียง 2) เอื้ออำนาจ 3) ประนีประนอม 4) ร่วมมือ และ 5) ใช้อำนาจบังคับ

1. ความคิดเห็นของผู้นำต่อรูปแบบการบริหารความขัดแย้งด้านการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวชุมชน จากการศึกษาระดับความคิดเห็นผู้นำต่อพฤติกรรมการบริหารความขัดแย้งด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวภายในชุมชนโดยภาพรวม ผู้นำชุมชนมีการบริหารความขัดแย้งด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวภายในชุมชนในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ =3.25, SD=1.20) เมื่อจำแนก

รูปแบบการบริหารความขัดแย้ง พบว่าผู้นำชุมชนมีการบริหารความขัดแย้งในระดับมากอยู่สองแบบ ได้แก่ แบบร่วมมือ ($\bar{X}$ =3.57, SD=1.19) และแบบประนีประนอม ($\bar{X}$ =3.48, SD=1.19) ส่วนการบริหารความขัดแย้งด้านอื่นๆ นั้นอยู่ในระดับปานกลาง (Table 2)

2. ความคิดเห็นของประชาชนต่อรูปแบบการบริหารความขัดแย้งด้านการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวชุมชนของผู้นำ จากการศึกษาระดับความคิดเห็นของประชาชนต่อวิธีการการบริหารความขัดแย้งด้านการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวภายในชุมชนของผู้นำชุมชนพบว่า ผู้นำมีการบริหารความขัดแย้งในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ =3.53, SD=1.65) เมื่อจำแนกตามรูปแบบการบริหารความขัดแย้ง ประชาชนส่วนใหญ่เห็นว่าผู้นำมีการ

บริหารความขัดแย้งใน ระดับมากที่สุดแบบร่วมมือ ($\bar{X}$ =3.64, SD=1.93) แบบประนีประนอม ($\bar{X}$ =3.61, SD=1.93) แบบเอื้ออำนาจ ($\bar{X}$ =3.55, SD=1.32) และแบบใช้อำนาจ ($\bar{X}$ =3.52, SD=1.98) ส่วนการบริหารความขัดแย้งแบบหลีกเลี่ยงอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ =3.34, SD=1.11) Table 2)

3. เปรียบเทียบระดับความคิดเห็นระหว่างผู้นำและประชาชนต่อรูปแบบการบริหารความขัดแย้งด้านการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวชุมชน เมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้นำและประชาชนต่อ

รูปแบบการบริหารความขัดแย้งในการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวภายในชุมชนของผู้นำชุมชนนั้น ทั้งผู้นำชุมชนและประชาชนต่างเห็นว่า ผู้นำมีรูปแบบการบริหารความขัดแย้งแบบการร่วมมือมากที่สุด ($\bar{X}$ =3.57, SD=1.19 และ $\bar{X}$ =3.64, SD=1.93) และรองลงมาคือ การบริหารขัดแย้งแบบประนีประนอม ($\bar{X}$ =3.57, SD=1.19 และ $\bar{X}$ =3.64, SD=1.93) ส่วนรูปแบบการบริหารความขัดแย้งที่ผู้นำใช้น้อยที่สุดคือ ประเภทหลีกเลี่ยง ($\bar{X}$ =3.57, SD=1.19 และ $\bar{X}$ =3.64, SD=1.93) (Table 2)

Table 2 Patterns of conflict management in community tourism resources management

Patterns of conflict management	Opinion of leaders and people			
	Leader ($\bar{X}$)	S.D.	People ($\bar{X}$)	S.D.
Avoiding	2.88	1.26	3.34	1.11
Accommodation	3.09	1.24	3.55	1.32
Compromising	3.48	1.19	3.61	1.93
Collaborating	3.57	1.19	3.64	1.93
Competing/Domination	3.30	1.13	3.52	1.98
Total	3.25	1.20	3.53	1.65

แนวทางและตัวแบบการบริหารความขัดแย้งที่เหมาะสมต่อการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวภายในชุมชน

ผลการศึกษาจากการตอบแบบสอบถาม ปลายเปิดการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง และสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้นำชุมชนและชาวบ้านในชุมชน เกี่ยวกับความขัดแย้งและการบริหารความขัดแย้งที่เป็นปัญหาจากโครงสร้างของชุมชน ข้อบังคับของหน่วยงานราชการกับการดำเนินกิจการภายในที่ไม่สอดคล้องกัน เป้าหมายและความคาดหวังของชนในชุมชนแตกต่างกัน ผลประโยชน์ระหว่างกลุ่มและจากการทำงานของคณะกรรมการชุมชนพบว่า ผู้นำมีแนวทางการบริหารความขัดแย้งทั้งแบบหลีกเลี่ยง

เอื้ออำนาจ ประนีประนอม ร่วมมือ และการใช้อำนาจบังคับ ตามความเหมาะสมของแต่ละสถานการณ์ ซึ่งสามารถวิเคราะห์และสรุปภาพรวมได้ดังนี้

1. การบริหารความขัดแย้งด้วยการใช้อำนาจบังคับ ในสถานการณ์ที่ข้อพิพาทนั้นมีลักษณะในเชิงโครงสร้างที่เกี่ยวข้องกับกฎของชุมชนและไม่สามารถยุติได้ด้วยการเจรจาหรือตกลงร่วมกัน ผู้นำอาจต้องใช้อำนาจและมติของชุมชนเข้ามายุติข้อขัดแย้ง โดยเฉพาะในกรณีของการละเมิดสิทธิ์ เช่น นักท่องเที่ยวละเมิดกฎชุมชนเมาสุราอาละวาด การรุกรานที่ดินส่วนบุคคล การบุกรุกที่ดินสาธารณะภายในชุมชน หรือการบุกรุกป่าเพื่อทำกิจกรรมการท่องเที่ยว เช่น กิจกรรมกีฬา Zip Line ของ

บริษัทท่องเที่ยวเอกชน อย่างไรก็ตามหากสถานการณ์ความขัดแย้งบานปลายไม่อาจไกล่เกลี่ยได้โดยชุมชนเอง ผู้นำก็จะนำเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมตามกฎหมายต่อไป

2. การบริหารความขัดแย้งด้วยการหลีกเลี่ยง โดยไม่เข้าไปจัดการใดๆ ผู้นำส่วนใหญ่มีความเห็นว่า วิธีนี้ทำให้เกิดประสิทธิภาพในการบริหารความขัดแย้งน้อยที่สุดเพราะไม่ได้ทำให้ปัญหาถูกแก้ไข และแสดงถึงความไม่เข้มแข็งของผู้นำและชุมชน อย่างไรก็ตามผู้นำจะใช้แนวทางการบริหารความขัดแย้งด้วยการหลีกเลี่ยงในสถานการณ์ที่ประเด็นปัญหาเกี่ยวกับการทะเลาะเบาะแว้งในเรื่องส่วนตัวที่ไม่รุนแรง การทะเลาะกันเพราะความคาดหวังในเป้าหมายส่วนบุคคล หรือผลประโยชน์ขัดกันเล็กน้อย ผู้นำจะรอเวลาให้อารมณ์ของคู่ขัดแย้งได้เบาบางลง ก่อนที่จะดำเนินการแก้ไขปัญหความขัดแย้งต่อไป

3. การบริหารความขัดแย้งด้วยการประนีประนอม การแก้ไขปัญหาคือพิพาทที่เกิดขึ้นในชุมชน ส่วนใหญ่ในเบื้องต้นผู้นำจะใช้การไกล่เกลี่ยและการเจรจาเพื่อแก้ไขความขัดแย้ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งความขัดแย้งด้านผลประโยชน์ระหว่างกลุ่ม เช่น มีการเรียกคู่ขัดแย้งที่ค้าขายสินค้าประเภทเดียวกันแต่มีการขายตัดราคาสินค้า มาพูดคุยไกล่เกลี่ยและตั้งราคากลางที่ใช้ร่วมกันภายในชุมชน หรือความขัดแย้งเกี่ยวกับการทำงานของคณะกรรมการหมู่บ้าน ก็อาจมีการยืดหยุ่นกฎของคณะกรรมการท่องเที่ยวชุมชน เช่น การอนุญาตให้ขายสินค้าที่ไม่ใช่ผลิตภัณฑ์ของชุมชน ในกรณีที่ชุมชนไม่อาจผลิตได้ทันในเทศกาลการท่องเที่ยว แต่ต้องเป็นสินค้าในลักษณะเดียวกันหรือคล้ายกันจากชุมชนใกล้เคียง เพื่อสนับสนุนผลิตภัณฑ์พื้นเมืองของท้องถิ่น

4. การบริหารความขัดแย้งแบบเอื้ออำนาจ ผู้นำมีความเห็นว่าการเจรจาต่อรองจะนำไปสู่การจัดสรรประโยชน์ระหว่างชาวบ้านที่เป็นคู่ขัดแย้ง แต่ในบางสถานการณ์ชุมชนส่วนรวมกลับไม่ได้รับประโยชน์ เช่น การจัดสรรจำนวนนักท่องเที่ยวเข้าพักในโฮมสเตย์ โดยรายรับจะเป็นของเจ้าของโฮมสเตย์มากกว่าเป็นของชุมชน อีกทั้งในบางชุมชน การจัด

นักท่องเที่ยวเข้าพักในบ้านพักโฮมสเตย์แต่ละหลังผลประโยชน์มักตกกับผู้ใหญ่บ้านและเครือญาติ เป็นต้น การแก้ไขปัญหาความขัดแย้งนี้มีบางชุมชนกระทำโดยวิธีการจัดคิว เพื่อหมุนเวียนนักท่องเที่ยวไปยังบ้านพักโฮมสเตย์อย่างทั่วถึง ซึ่งถือเป็นการเอื้อประโยชน์แก่ทุกฝ่าย

5. การบริหารความขัดแย้งด้วยการร่วมมือ ผู้นำและชาวบ้านต่างมีความเห็นไปในทิศทางเดียวกันว่าเป็นวิธีการที่มีประสิทธิภาพและเหมาะสมมากที่สุด เพราะทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับข้อขัดแย้งได้มีการหันหน้าเจรจาตกลงเพื่อหาทางออกร่วมกัน เช่น ชุมชนท่องเที่ยวทั้งผู้นำคณะกรรมการหมู่บ้าน และชาวบ้านต่างมีส่วนร่วมในการกำหนดกฎเกณฑ์ที่ใช้ในชุมชนร่วมกันในการใช้ทรัพยากรในชุมชน เช่น การหักเงินรายได้จากผู้ประกอบการและผู้ประกอบการกิจกรรมที่ได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยวเป็นจำนวนเปอร์เซ็นต์เข้าชุมชนส่วนกลางเพื่อใช้ในการดูแลความสะอาด เก็บขยะ และจัดการทรัพยากรท่องเที่ยวของชุมชน บางชุมชนสามารถจัดตั้งสหกรณ์ออมทรัพย์ที่ทุกครัวเรือนในชุมชนได้เข้าร่วมถือหุ้น และได้รับเงินปันผลจากการท่องเที่ยวภายในชุมชนอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม

จากผลการศึกษาข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า การเลือกแนวทางหรือรูปแบบการบริหารความขัดแย้งที่เหมาะสมกับประเด็นความขัดแย้งและสถานการณ์ความขัดแย้ง เป็นปัจจัยที่ทำให้ความขัดแย้งคลี่คลายลงได้ง่ายขึ้น และเป็นสิ่งที่พึงพอใจของคู่พิพาททั้งสองฝ่าย

นอกจากนั้น จากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้นำท้องถิ่นและประชาชนในชุมชน พบปัจจัยสำคัญอื่นๆ ที่สนับสนุนต่อความสำเร็จในการบริหารความขัดแย้งด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวภายในชุมชน ดังนี้

1. ผู้นำและภาวะความเป็นผู้นำมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งต่อความยั่งยืนของชุมชนแหล่งท่องเที่ยว โดยความเชื่อมั่นของผู้นำและความศรัทธาที่ชาวบ้านมีต่อตัวผู้นำส่งผลให้การแก้ปัญหาข้อขัดแย้งประเด็นใดๆ มักเป็นไปในทิศทางที่ดี ดังข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ผู้ใหญ่บ้านท่านหนึ่งได้กล่าวถึงการทำหน้าที่ในฐานะผู้นำชุมชนว่า...

“...บ้านเรามีการกำหนดกฎระเบียบในการใช้ทรัพยากรการท่องเที่ยว...ความขัดแย้งในชุมชนส่วนใหญ่เป็นความขัดแย้งในเรื่องของความคิดที่ไม่ตรงกัน อาจจะต้องมีการไกล่เกลี่ยกันและหาทางออกร่วมกับชาวบ้านในเรื่องของการใช้ทรัพยากรร่วมกัน...ส่วนตัวผมมีความภูมิใจในการเป็นผู้ใหญ่บ้านเพราะได้ช่วยเหลือชาวบ้าน...เพื่อให้ความช่วยเหลือชาวบ้านให้ได้รับความเป็นธรรมในเรื่องต่างๆ...” (Ming, Interview on February 9, 2016)

ซึ่งชาวบ้านท่านหนึ่งได้กล่าวถึงผู้ใหญ่บ้านว่า...

“...แม่เป็น อสม. ของหมู่บ้าน ในสายตาของแม่ผู้ใหญ่บ้านเป็นคนดีมาก...เป็นศูนย์รวมของชาวบ้าน บ้านเราโชคดีที่ได้ผู้ใหญ่บ้านคนนี้เป็นผู้นำ...หากไม่ใช่ผู้นำคนนี้การท่องเที่ยวบ้านเราอาจไม่ประสบความสำเร็จแบบนี้” (Jun, Interview on February 10, 2016)

2. การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวชุมชน การจัดตั้งคณะกรรมการหมู่บ้าน และการประสานการร่วมมือกันของประชาชนในชุมชน ในการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวภายในชุมชน จะทำให้ปัญหาของความขัดแย้งลดลง ดังข้อมูลจากการสัมภาษณ์ตอนหนึ่งของผู้นำชุมชนท่านหนึ่งอธิบายว่า...

“...ในการทำงาน พ่อจะทำงานแบบบูรณาการ คือมีการทำงานร่วมกันให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการทำงาน ให้คนในหมู่บ้านได้ระดมความคิดเพื่อใช้ในการพัฒนาหมู่บ้านและตำบล...” (Som, Interview on March 11, 2016)

ในส่วน of ชาวบ้านซึ่งมีอาชีพค้าขายในแหล่งท่องเที่ยวกล่าวว่า...

“...การจัดการเรื่องแหล่งท่องเที่ยวที่นี่จะมีผู้ใหญ่บ้าน อบต. กรรมการวัด กรรมการหมู่บ้าน ช่วยกันบริหารจัดการ มีชาวบ้านช่วยกันดูแล...” (Keaw, Interview on March 13, 2016)

3. ความสัมพันธ์ที่ดีของคนในชุมชน เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้การเจรจาและการปรับความเข้าใจสำเร็จง่ายขึ้น กรณีชุมชนที่มีความสัมพันธ์เชิงเครือญาติ ผู้นำจะต้องเชิญผู้อาวุโสของชุมชนเข้ามาช่วยแก้ไขปัญห และช่วยไกล่เกลี่ย

ดังข้อมูลจากการสัมภาษณ์ตอนหนึ่งของกำนันในชุมชนแห่งหนึ่งกล่าวไว้ว่า...

“...หมู่บ้านเรามีความรักสามัคคีกัน อยู่ด้วยกันเหมือนพี่เหมือนน้อง มีอะไรก็แบ่งปันกัน เกิดปัญหาอะไรต้องพูดคุยปรับความเข้าใจกัน ทันท่วงทีเข้าหากันทันทีทันใด...ผู้หลักผู้ใหญ่ในชุมชนเรามี ค่อยพูดค่อยจากัน...” (Lam, Interview on March 18, 2016)

4. วัฒนธรรมชุมชน เป็นวัฒนธรรมที่เน้นความสำคัญของชุมชนท้องถิ่นและมีความเป็นเครือญาติ ทำให้ชุมชนมีจิตสำนึกในการอยู่ร่วมกัน มีน้ำใจไม่เอาัดเอาเปรียบกัน ส่งผลให้ความขัดแย้งในชุมชนลดลง ดังข้อมูลจากการสัมภาษณ์ตอนหนึ่งของกำนันชุมชนไถลือท่านหนึ่ง ที่ได้กล่าวถึงประเด็นนี้ว่า...

“...ชุมชนที่นี่แทบไม่มีเรื่องของความแตกแยก เพราะเป็นชุมชนไถลือ... วัฒนธรรมไถลือนั้นใครมาก็ต้อนรับอยู่ตลอดเวลา ไม่มีอคติ ถ้าใครมีอะไรก็พูดกันแบบตรงไปตรงมาจะไม่มีการทะเลาะกัน เวลาในงานที่ไหนชาวบ้านของเราจะไปช่วยกัน...” (Pook, Interview on February 23, 2016)

ในขณะเดียวกันชาวบ้านคนหนึ่งพูดถึงผู้นำชุมชนและวัฒนธรรมชุมชนว่า...

“...กำนันชุมชนเขาจะดูแลโดยรวมภายในชุมชน ... ส่วนชาวบ้านในหมู่บ้านก็รับนโยบายของพ่อกำนันและทางเทศบาลในเรื่องของการท่องเที่ยวโดยใช้ภูมิปัญญาพื้นบ้านและวัฒนธรรมที่มีอยู่ ชาวบ้านก็จะช่วยกันคิดช่วยกันพัฒนา ช่วยกันแก้ปัญหา ไม่ค่อยมีความขัดแย้ง...” (Jom, Interview on March 7, 2016)

นอกจากนั้น ข้อมูลจากการสนทนากลุ่มกับผู้นำท้องถิ่นจำนวน 12 ท่าน ยืนยันผลการศึกษาในข้างต้นว่า ภาวะผู้นำ ความสัมพันธ์อันดีของคนในชุมชน การมีส่วนร่วมของคนในชุมชน และวัฒนธรรมชุมชน ถือว่าเป็นรากฐานสำคัญยิ่งในการจัดระบบความสัมพันธ์และสร้างการมีส่วนร่วมของชาวบ้านในชุมชน เพราะจิตสำนึกในชุมชนถูกร้อยเรียงกันด้วยวัฒนธรรมและสืบทอดต่อกันมาเป็น

ประเพณี ความเชื่อ พิธีกรรม รวมทั้งอัตลักษณ์ในชุมชนชาวบ้านจึงให้ความสำคัญกับผู้นำ ผู้อาวุโส และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชน ให้เป็นศูนย์กลางในการขับเคลื่อนการจัดการทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยว รวมถึงการแก้ไขปัญหาจากความขัดแย้งภายในชุมชน นอกจากนี้ การท่องเที่ยวชุมชนย่อมเกี่ยวพันกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต่างๆ (Stakeholders) เช่น คนในชุมชน คณะกรรมการหมู่บ้าน ผู้นำท้องถิ่น ผู้ประกอบการ และหน่วยงานรัฐที่ต้องร่วมมือ

กันในการบริหารความขัดแย้งด้านการจัดการทรัพยากรท่องเที่ยวชุมชน (Discussion Group on April 15, 2016)

จากผลการศึกษาในข้างต้น งานวิจัยนี้ได้เสนอตัวแบบของการบริหารความขัดแย้งด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวชุมชนที่เหมาะสมของผู้นำชุมชนในจังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งสามารถนำไปปรับใช้กับการบริหารความขัดแย้งด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวในชุมชนต่างๆ (Figure 1)

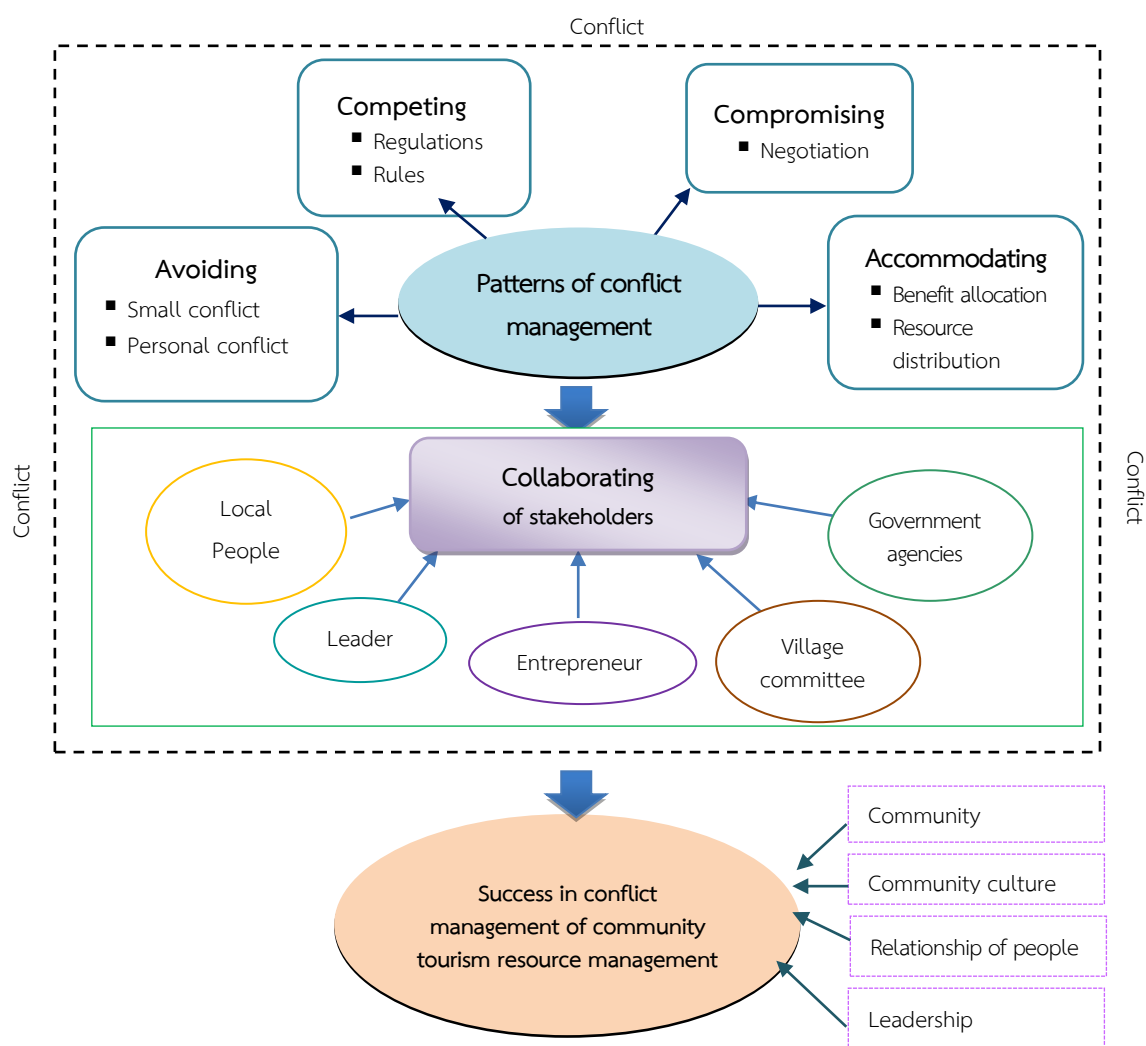

Figure 1 Models of appropriate conflict management on tourism resources

จาก Figure 1 สามารถอธิบายได้ว่า ในชุมชนอาจพบปัญหาความขัดแย้งในด้านต่างๆ เช่น ปัญหาด้านโครงสร้างชุมชน ข้อบังคับของหน่วยงานราชการกับการดำเนินกิจการภายในชุมชน เป้าหมายและความคาดหวังของคนในชุมชน ผลประโยชน์ระหว่างกลุ่มและจากการทำงานของคณะกรรมการชุมชน โดยผู้นำสามารถบริหารความขัดแย้งใน 5 รูปแบบ คือ การใช้อำนาจ การหลีกเลี่ยงความขัดแย้ง การประนีประนอม การเอื้ออำนวย และความร่วมมือ ซึ่งรูปแบบของการบริหารความขัดแย้งจะขึ้นอยู่กับสถานการณ์ เช่น หากความขัดแย้งเกิดจากการละเมิดสิทธิหรือผิดกฎหมาย ผู้นำจะใช้อำนาจตามกฎหมายชุมชน หรือกฎหมายในการบังคับ แต่หากเป็นความขัดแย้งกันในเรื่องที่ไม่สำคัญหรือเรื่องส่วนตัว ผู้นำอาจใช้วิธีการหลีกเลี่ยงเพื่อให้ปัญหาคเล็ดลอดไปเองในหลายๆ กรณี ผู้นำอาจมีการเรียกคู่กรณีมาเจรจาไกล่เกลี่ยกันในเบื้องต้น ซึ่งอาจจะนำไปสู่การตกลงในเรื่องของการแบ่งสรรผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวในชุมชน อย่างไรก็ตาม การจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวภายในชุมชนจะเกิดประโยชน์กับทุกฝ่ายก็ต่อเมื่อทุกคนหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่าย ไม่ว่าจะเป็นคนในชุมชน คณะกรรมการหมู่บ้าน ผู้นำ ผู้ประกอบการ และหน่วยงานรัฐ จะต้องร่วมมือกันในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง

การบริหารความขัดแย้งจะสำเร็จได้เกิดจากปัจจัยสำคัญอื่นๆ ร่วมด้วย คือ 1) ตัวผู้นำชุมชนซึ่งเป็นผู้ที่มีหน้าที่ในการควบคุม ดูแล และเป็นตัวกลางในประสานงานระหว่างคู่ขัดแย้ง หรือระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวภายในชุมชน หากผู้นำมีภาวะผู้นำสูง ชาวบ้านเชื่อถือเคารพและศรัทธา การบริหารความขัดแย้งอาจทำได้ง่ายขึ้น โดยอาจไม่ต้องเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมตามกฎหมาย 2) การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการทรัพยากรเนื่องจากประชาชนมีความรู้ความเข้าใจในกระบวนการและขั้นตอนของการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยว ทำให้ลดความขัดแย้งลง 3) ความสัมพันธ์อันดีของคนในชุมชนและความสัมพันธ์เชิงเครือญาติ และ 4) วัฒนธรรมชุมชน

ซึ่งประกอบด้วยประเพณี ชุดของค่านิยมและบรรทัดฐานในการอยู่ร่วมกัน ซึ่งจะเอื้อต่อการบริหารความขัดแย้งด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวในชุมชนเพื่อการใช้ประโยชน์ร่วมกันอย่างยั่งยืน

วิจารณ์ผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์แสดงให้เห็นว่าความขัดแย้งที่เกิดขึ้นภายในชุมชนเป็นประเด็นด้านโครงสร้างของชุมชนเป็นหลัก ในปัจจุบันโครงสร้างชุมชนท่องเที่ยวมักประกอบด้วยภาคส่วน (Stakeholders) ที่หลากหลาย เช่น ผู้นำและคณะกรรมการหมู่บ้าน ชาวบ้านดั้งเดิมในชุมชน ผู้ประกอบการ นักธุรกิจ และกลุ่มผลประโยชน์ทั้งรายเก่าและรายใหม่ในชุมชน (Ek-lem, 2019) ที่อาจมีเป้าหมายและความคาดหวังแตกต่างกัน มีความขัดแย้งกันหรือมีผลประโยชน์ทับซ้อนกันจากการท่องเที่ยวภายในชุมชน ซึ่ง Katz (1964) ได้อธิบายว่ากลุ่มผลประโยชน์ต่างแข่งขันกันเพื่อให้ได้มาซึ่งทรัพยากร ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในชุมชนจึงอาจเป็นได้ทั้งความขัดแย้งระหว่างบุคคลภายในชุมชน และความขัดแย้งจากหน่วยงานภายนอกในฐานะเป็นกลุ่มผลประโยชน์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย รวมถึงหน่วยงานภายนอกที่เข้ามามีอิทธิพลต่อการจัดการทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวของชุมชน โดยมีการใช้ข้อบังคับของหน่วยงานราชการที่เป็นผลิตผลเชิงอำนาจจากหน่วยงานราชการส่วนกลางสู่การบังคับใช้สำหรับบริหารราชการส่วนท้องถิ่น เพื่อให้เกิดความเป็นเอกภาพและมีมาตรฐานเดียวกันในการท่องเที่ยว ซึ่งมาตรฐานดังกล่าวอาจไม่มีความสอดคล้องกับกฎ กติกา และบรรทัดฐานชุมชน ซึ่งเป็นระบบที่ซับซ้อนเชื่อมโยงกับวัฒนธรรมเฉพาะของชุมชนท้องถิ่น และมักสร้างผลกระทบต่อการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวภายในชุมชนอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Sinthipong (2015) ได้กล่าวถึงความขัดแย้งในการจัดการทรัพยากรว่าความหลากหลายของประชากรและหน่วยทางสังคมทำให้

เกิดสิทธิเชิงซ้อนในพื้นที่เดียวกัน เช่น ป่าหรือที่ดินที่อยู่ในสิทธิครอบครองของรัฐแต่ชุมชนมีสิทธิในการจัดการ ในขณะที่ประชาชนทุกคนมีสิทธิการเข้าถึงและการใช้ประโยชน์ นำไปสู่ความขัดแย้งที่มีรูปแบบที่หลากหลายตามบริบทของชุมชนและแหล่งทรัพยากรท่องเที่ยวภายในชุมชน ซึ่งจัดอยู่ในประเภทความขัดแย้งด้านทรัพยากร (Resources conflict) เช่นเดียวกับงานวิจัยของ Plathong *et al.* (2012) ได้เสนอว่า ผู้นำชุมชนถือเป็นบุคคลที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในการบริหารความขัดแย้ง ในฐานะที่ผู้นำเป็นตัวแทนจากภาครัฐและตัวแทนจากภาคชุมชน ผ่านกระบวนการแต่งตั้งจากหน่วยงานภาครัฐและการเลือกตั้งจากชุมชน สำหรับการสร้างแนวทางในการบริหารความขัดแย้งที่เกิดขึ้นภายในชุมชน

ในด้านรูปแบบของการบริหารความขัดแย้งด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวภายในชุมชน ผู้นำชุมชนและชาวบ้านต่างเห็นว่าเพื่อให้เกิดความยั่งยืนในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง ทั้งผู้นำและชุมชนควรมุ่งเน้นรูปแบบการบริหารความขัดแย้งแบบร่วมมือ และการประนีประนอมในการแก้ไขปัญหาข้อพิพาทที่เกิดขึ้นสอดคล้องกับแนวคิดการบริหารความขัดแย้งตามแนวคิดของ Thomas (1976) ที่เสนอแนวทางการบริหารความขัดแย้งด้วยการร่วมมือ (Cooperativeness) คือ วิธีการบริหารความขัดแย้งที่ทุกฝ่ายต่างร่วมมือกันเพื่อรักษาผลประโยชน์ของทั้งตนเองและส่วนรวม ซึ่งในหลายครั้งต้องมีการประนีประนอม (Compromising) กัน โดย Graham (2003) ได้อธิบายว่า ในการร่วมมือนั้นผู้นำจะต้องใช้การเจรจาต่อรองเพื่อให้แต่ละฝ่ายลดความต้องการของตนลงเพื่อบรรเทาปัญหาจากความขัดแย้งและแม้ว่าทั้งสองฝ่ายจะไม่ได้รับผลเต็มตามความต้องการแต่การร่วมมือกันส่งผลต่อการรักษาผลประโยชน์ของชุมชนส่วนรวม ผลการวิจัยครั้งนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ Chevasiri (2001) ที่พบว่าผู้นำชุมชนใช้แนวทางในการจัดการความขัดแย้งแบบร่วมมือ โดยคนในชุมชนเป็นผู้ตัดสินใจร่วมกันในการร่วมคิดหาทางออก ปรับเปลี่ยนกลยุทธ์ในการแก้ไขปัญหา การพึ่งพาตนเอง ในขณะที่

กลุ่มผู้นำชุมชนเป็นส่วนเชื่อมประสานการแก้ไขปัญหา กับกลุ่มต่างๆ ในชุมชน เช่นเดียวกับงานวิจัยของ Charoensiri (2011) ที่เน้นบทบาทของผู้นำชุมชนในการบริหารความขัดแย้งโดยใช้การไกล่เกลี่ย ยึดหลักของความเมตตา เอื้ออาทร การให้อภัย การให้เกียรติ และหลักประชาธิปไตยโดยให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาของชุมชน สำหรับ Sodpiban (2010) ศึกษาภาวะผู้นำกับการจัดการความขัดแย้งในชุมชนตลาดบางหลวง จังหวัดนครปฐม พบว่าผู้นำใช้หลักการประนีประนอมประสานความแตกต่างระหว่างคนในกลุ่มและนอกกลุ่ม ส่วน Chompunth (2017) เสนอแนวทางในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งด้านสิ่งแวดล้อม คือ การส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีบทบาทในกระบวนการมีส่วนร่วมรับทราบข้อมูลข่าวสารในทุกๆ ขั้นตอน สร้างความรู้ความเข้าใจความตระหนัก และมีสิทธิในการตัดสินใจ

ความสำเร็จของการบริหารความขัดแย้งด้านการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวชุมชน ประกอบไปด้วยปัจจัยสำคัญ ได้แก่ ผู้นำและภาวะความเป็นผู้นำ การมีส่วนร่วมของชุมชน ความสัมพันธ์ของคนในชุมชน และวัฒนธรรมชุมชน ซึ่งปัจจัยทั้ง 4 มีความสัมพันธ์กันอย่างเป็นขีดยาว โดยเฉพาะอย่างยิ่งวัฒนธรรมชุมชนที่ถือเป็นปัจจัยรากฐานสำคัญอย่างยิ่งในการจัดการความสัมพันธ์ระหว่างชาวบ้านภายในชุมชน (Turner, 1982) สำหรับวัฒนธรรมชุมชนในจังหวัดเชียงใหม่มีความสัมพันธ์ในลักษณะเครือญาติ บทบาทของสมาชิกในชุมชนจะถูกกำหนดขึ้นจากวัฒนธรรมภายในชุมชน ซึ่งนำไปสู่การสร้างบรรทัดฐาน ค่านิยม ทศนคติ บทบาทและการกระทำและจุดมุ่งหมายร่วมกัน เพื่อก่อให้เกิดแบบแผนในการประพฤติปฏิบัติระหว่างกัน ลักษณะของความเอื้ออาทรพึ่งพาอาศัยกัน สอดคล้องกับผลการวิจัยของ Ubali (2015) ที่ศึกษาเรื่องระหว่างกลุ่มผู้นำในชุมชนซึ่งระบุว่าความสัมพันธ์ทางสังคมเชิงเครือญาติเป็นตัวกลางในการจัดการปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นภายในชุมชน ส่งผลให้เมื่อเกิดความขัดแย้งด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวภายในชุมชน ผู้นำชุมชนจึงเลือกแนวทางการบริหารความ

ขัดแย้งแบบร่วมมือ ที่ต้องพึงพิงวัฒนธรรมเชิงเครือญาติ อันเน้นความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกด้วยการพึ่งพา ถ้อยทีถ้อยอาศัยที่มีอยู่ภายในชุมชน ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าผู้นำชุมชนนั้นให้ความสำคัญกับปัจจัยภายในชุมชน มากกว่าการมุ่งใช้แนวทางการบริหารความขัดแย้งในรูปแบบอื่นที่ต้องพึ่งพิงปัจจัยภายนอก โดยเฉพาะอย่างยิ่งแนวทางการบริหารความขัดแย้งแบบใช้อำนาจบังคับ (Forcing) ที่ต้องพึ่งพิงอำนาจตามกฎหมายของภาครัฐ ซึ่งอาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อความสัมพันธ์ของชาวบ้านและขัดแย้งกับวัฒนธรรมการดำเนินวิถีชีวิตของชาวบ้านภายในชุมชน ดังนั้นแนวทางการบริหารความขัดแย้งด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวในจังหวัดเชียงใหม่ของผู้นำชุมชนท้องถิ่น จึงมุ่งเน้นแนวทางการบริหารความขัดแย้งแบบร่วมมือ (Cooperativeness) เพื่อให้การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรที่มีร่วมกันเกิดความยั่งยืน

สรุปผลการวิจัย

ผู้นำชุมชนถือเป็นบุคคลหนึ่งที่มีความสำคัญอย่างมากในการบริหารราชการส่วนท้องถิ่น การดูแลรักษาความสงบเรียบร้อยภายในชุมชน การพัฒนาท้องถิ่น ตลอดจนการจัดการด้านทรัพยากร โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการจัดสรรดูแลผลประโยชน์ของชาวบ้านและการบริหารความขัดแย้งที่เกิดภายในชุมชนแหล่งท่องเที่ยว ความขัดแย้งด้านทรัพยากรที่เกิดภายในชุมชนแหล่งท่องเที่ยว ส่วนใหญ่มาจากโครงสร้างของชุมชนและความไม่สอดคล้องกันของระบบการดำเนินงานภายในชุมชนกับกฎ ระเบียบข้อบังคับของหน่วยงานราชการจากภายนอก ทำให้ชาวบ้านไม่สามารถจัดการและได้รับผลประโยชน์จากทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวได้อย่างทั่วถึง นอกจากนี้ยังมีความขัดแย้งด้านความคาดหวังและเป้าหมายที่แตกต่างกันของคนในชุมชน ผลประโยชน์ระหว่างกลุ่ม หรือแม้แต่ความขัดแย้งจากวิธีการดำเนินงานของคณะกรรมการชุมชน ผู้นำชุมชนซึ่งมีภาระหน้าที่และความรับผิดชอบโดยตรงที่จะต้องวางแผน

สั่งการ ดูแล และควบคุม จึงมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการจัดการความขัดแย้งที่เกิดขึ้น ซึ่งบทบาทดังกล่าวอาจเป็นบทบาทตามหน้าที่ตามอำนาจแห่งกฎหมายหรือบทบาทตามความคาดหวังจากชาวบ้าน

สำหรับรูปแบบในการบริหารความขัดแย้งของผู้นำแบ่งออกได้เป็น 5 รูปแบบ คือ การบริหารความขัดแย้งแบบหลีกเลี่ยง แบบแบ่งสรรผลประโยชน์ แบบประนีประนอม แบบใช้อำนาจ และแบบร่วมมือ ซึ่งผู้นำชุมชนและชาวบ้านต่างเห็นว่าการบริหารความขัดแย้งของผู้นำจะแตกต่างกันไปตามสถานการณ์ของความขัดแย้ง อย่างไรก็ตาม ในเรื่องของแนวทางการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวชุมชนนั้น ผู้นำชุมชนมักใช้การบริหารความขัดแย้งแบบร่วมมือ (Cooperativeness) เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนแหล่งท่องเที่ยวโดยส่วนรวม โดยมีปัจจัยที่สนับสนุนให้แนวทางดังกล่าวประสบความสำเร็จ ได้แก่ ผู้นำและภาวะความเป็นผู้นำ การมีส่วนร่วมของชุมชน ความสัมพันธ์ของคนในชุมชน และวัฒนธรรมชุมชน โดยวัฒนธรรมชุมชนแบบเครือญาติจะยึดโยงความสัมพันธ์ของผู้คนเข้าด้วยกัน ส่งผลต่อการร่วมมือกันของคนในชุมชนซึ่งจะทำให้ความขัดแย้งนั้นถูกบรรเทาลง และสามารถใช้ประโยชน์จากทรัพยากรการท่องเที่ยวได้อย่างทั่วถึงและยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. จากการศึกษาพบว่าความขัดแย้งด้านการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวชุมชนมีความซับซ้อนหลากหลายประเด็น อีกทั้งยังเกี่ยวข้องกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลายๆ ฝ่ายการบริหารความขัดแย้งจึงไม่อาจสำเร็จได้หากขาดความร่วมมือกันของ ผู้นำ ชาวบ้าน และภาคส่วนต่างๆ ในการจัดการกับความขัดแย้งนั้น เนื่องจากในทางโครงสร้างนั้น นโยบาย ข้อกฎหมาย และระเบียบจากภาครัฐมีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงต่อสิทธิในการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยว และในหลายกรณีความขัดแย้งด้านผลประโยชน์เกิดขึ้นระหว่างชาวบ้านกับ

ผู้ประกอบการหรือธุรกิจเอกชนภายนอกที่เข้ามาแสวงหาประโยชน์จากทรัพยากรการท่องเที่ยวภายในชุมชน ดังนั้นผู้นำและชุมชนควรมีการบริหารความขัดแย้ง โดยการร่วมมือกันในการจัดการทรัพยากรท่องเที่ยวชุมชน และประนีประนอมผลประโยชน์ระหว่างกัน โดยคำนึงถึงชุมชนเป็นหลักก็จะสามารถทำให้ผลผลิตจากการบริหารความขัดแย้งของชุมชนท่องเที่ยวมีความยั่งยืนยิ่งขึ้น

2. ความสำเร็จของการบริหารความขัดแย้ง นอกจากจะเกิดจากความสามารถของผู้นำในการจัดการความขัดแย้งนั้นแล้ว ยังเกิดจากความสัมพันธ์อันดีของคนในชุมชน การมีส่วนร่วมของชุมชน และวัฒนธรรมชุมชน ดังนั้น ผู้นำและชุมชน ควรสร้างและหลอมรวมความสัมพันธ์ระหว่างชาวบ้าน ผู้ประกอบการ และประชากรแฝงที่เข้ามาอาศัยอยู่ในชุมชนท่องเที่ยว ผ่านการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางวัฒนธรรมชุมชนที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของคนในชุมชน เพื่อสร้างจิตสำนึกในการอาศัยอยู่ร่วมกันและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมร่วมกันอย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะเชิงการวิจัย

1. การศึกษาวิจัยในครั้งต่อไปควรศึกษาตัวแบบจากงานวิจัยนี้เพื่อใช้แนวทางที่ในการสร้างความร่วมมือในการบริหารความขัดแย้งด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวในชุมชนอย่างเป็นรูปธรรม โดยใช้การวิจัยแบบปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participation action research)

2. ควรศึกษากระบวนการการบูรณาการความร่วมมือระหว่างผู้นำท้องถิ่น ชาวบ้าน ภาครัฐ และภาคธุรกิจเอกชน ในการบริหารความขัดแย้งด้านการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นภายในชุมชน เพื่อเข้าใจถึงบทบาทและความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่เกิดขึ้นในกระบวนการบริหารความขัดแย้ง

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่องผู้นำชุมชนกับการบริหารความขัดแย้งด้านการจัดการทรัพยากรและแหล่งท่องเที่ยวภายในชุมชนเพื่อสร้างความยั่งยืนในการใช้ประโยชน์ร่วมกันของประชาชน ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากโครงการส่งเสริมการวิจัยในอุดมศึกษาและพัฒนามหาวิทยาลัยวิจัยแห่งชาติ ภายใต้สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา และขอขอบคุณกรมพัฒนาชุมชน จังหวัดเชียงใหม่ ในการประสานงานกับผู้นำชุมชนเพื่อการวิจัย

เอกสารอ้างอิง

- Charoensiri, W. 2011. **Conflict Management in Public Lands in Mahasarakham Province**. Master Thesis. Rajabhat Rajanagarindra University. 238 p. [in Thai]
- Chevasiri, N. 2001. **Strength of Community-Based Natural Resource Management: A Case Study of Ban Ta Pong, NongHarn Sub-district San Sai District Chiang Mai Province**. Master Thesis. Chiang Mai University. 98 p. [in Thai]
- Chiang Mai Provincial Office. 2017. **Chiang Mai Briefing: General Information of Chiang Mai Province**. Publication Documents. Chiang Mai: Strategy and Information Group for Provincial Development. 20 p. [in Thai]

- Chompunth, C. 2017. Environmental conflict management: A case study of the thermal coal fired power plant project in Rayong province. **Kasetsart Journal of Social Sciences** 38(3): 692-703. [in Thai]
- Cronbach, L.J. 1951. Coefficient alpha and the internal structure of tests. **Psychometrika** 16(3): 297-334.
- Ek-lem, B. 2019. Local community leadership and participative management for sustainable use of resources and environment in tourism attraction communities in Chiang Mai. **Journal of Agricultural Research and Extension** 36(3): 102-113. [in Thai]
- Ganjanapan, A. 2000. **Community Dynamics in Resource Management: Paradigms and Policies**. Bangkok: The Thailand Research Fund. 559 p. [in Thai]
- Graham, P. (eds). 2003. **Mary Parker Follett Prophet of Management**. Washington D.C: Beard Books. 309 p.
- Jittasathien, P. 2010. Solving the political violence in Thailand found a dead end? **King Prajadhipoks Institute Journal** 8(1): 28-38. [in Thai]
- Katz, D. 1964. Approaches to Managing Conflict. pp. 105-144. In Kahn R.L. and K.E. Boulding (eds.). **Power and Conflict in Organizations**. New York: Basic Books.
- New Local Government Network. 2005. **Making Community Leadership Real**. London: NLGN Publication. 22 p.
- Office of Tourism and Sports. 2016. **Tourism Economic Review 6 (Oct.-Dec. 2016)**. Bangkok: Ministry of Tourism and Sports. 99 p. [in Thai]
- Plathong, P., W. Krisanaputi and S. Langlaa. 2012. Conflict management in the Pahurat community of Bangkok. **Humanities and Social Sciences** 29(3): 41-80. [in Thai]
- Sinthipong, U. 2015. Local communities and participation in sustainable management of natural resources. **Executive journal** 35(1): 104-113. [In Thai]
- Sodpiban, P. 2010. Conflict management's Bangluang market 122 rattanakosin era. **Executive Journal** 30(3): 191-196. [in Thai]
- Thomas, K.W. 1976. Conflict and Conflict Management. pp. 889-935. In Dunnette, M.D. (eds.). **Handbook of Industrial and Organizational Psychology**. Chicago: Rand McNally.
- _____. 1992. Conflict and conflict management: reflections and update. **Journal of Organizational Behavior** 13(3): 265-274.
- Trakarnsirinont, W. 2019. The traffic in Ban Mae Kampong community-based tourism, Huay Kaew sub-district, Maeon district Chiang Mai province. **Political Science and Public Administration Journal** 10(2): 67-84. [in Thai]

- Turner, J.C. 1982. Towards a Cognitive Redefinition of the Social Group. pp. 15-40. *In* Tajfel, H. (eds.). **Social Identity and Intergroup Relations**. Cambridge: Cambridge University Press.
- Ubali, C. 2015. Conflict management among local community leaders: a case study in Ta Kien Thong sub-district Khitchakoot district Chanthaburi province. **Journal of Politics and Governance** 5(1): 181-195. [in Thai]

Interviews:

- Ming. Village Headman. (2016, February 9).
- Jun. Villager. (2016, February 10).
- Som. Village Headman. (2016, March 11).
- Keaw. Villager. (2016, March 13).
- Lam. Sub-district Headman. (2016, March 13).
- Pook. Sub-district Headman. (2016, March 13).
- Jom. Villager. (2016, March 11).

Discussion Group:

- Community Leaders. (2016, April 15).